

## ■ Меркаванне

# ПРЫМУСАМ НИКОГА НЕ АШЧАСЛІВІШ

Зноў пра абарты, і не толькі



У Польшчы бязглуздая заканадаўчая ініцыятыва на поўную забарону аборту выклікала хвалю пратэстаў. Пад націскам не толькі жаночай грамадскай парламентарыі вымушаны былі адмовіцца ад намеру прыняць адпаведны закон. Але следам за палякамі актыўна загаварылі пра адмову ад аборту як рэзерв паляпшэння дэмаграфіі ў Расіі. Не засталася без увагі тэма і ў нас. Хоць у нашай краіне як быццам бы гаворка пра забарону штучнага перарывання цяжарнасці не ідзе, але мяркуючы па апошніх перадачах на ТБ, публікацыях у СМІ, выпяваюць альбо прапіхваюцца невялікія іншыя папраўкі ў заканадаўства, да якіх таксама трэба паставіцца вельмі асцярожна. Каб не наламаць дроў, не пакалечыць лёсы, або як гавораць медыкі, не нашкодзіць.

І для пачатку прывяду меркаванні па названай тэме розных жанчын, з якімі ўдалося пагутарыць за некалькі дзён.

**Альбіна ЧАРАНКЕВІЧ, акушэр-гінеколаг Брэсцкага абласнога радзільнага дома, урач з 42-гадовым стажам:**

— Найперш хачу адзначыць, што аборту цяпер робіцца ў разы меней, чым раней. І гэта вынік асветніцкай, выхаваўчай работы, якую праводзяць урачы пры дапамозе работнікаў адукацыі і прадстаўнікоў грамадскасці. Гадоў трыццаць назад многія жанчыны разглядалі аборт ледзь не як сродак кантрацэпцыі. У нас былі пацыенткі, што прыходзілі на аперацыю па перарыванні цяжарнасці амаль кожны год. Нельга сказаць, што тады не было сродкаў і метадаў кантрацэпцыі. Не такія рознастайныя як цяпер, але яны былі. Проста ў жанчын бракавала пісьменнасці і адказнасці ў адносінах нават да свайго здароўя. Тым жа можна растлумачыць і крымінальныя абарты, з якімі мы сутыкаліся 30—35 гадоў таму. Аперацыя, як вядома, не была пад забаронай і тады. Але час ад часу нам дастаўлялі жанчыну ў найцяжэйшым стане, якой шляхам складанай аперацыі даводзілася ратаваць жыццё. Яшчэ на маёй памяці выпадкі, калі розныя шарлатаны спрабавалі выклікаць аборт фікусам, цыбуляй, вязальнымі пруткамі. Усё гэта рабілася не ў пару сівой даўніны, а ў час актыўных палётаў у космас, атамных ледаколаў і стапрацэнтнага ахопу тэрыторый радыё- і тэлевяшчаннем.

Таму апошнія два дзесяцігоддзі асветніцкая работа ў гэтым кірунку вялася з асаблівым напорам. І плады яе прыкметныя. Ну, нават калі ўзяць статыстыку, якая апошнім часам нярэдка прыводзіцца: калі ў 2000 годзе ў краіне на 1000 жанчын фертыльнага ўзросту рабілася 46 аборт, то ў 2015-м такіх аперацый было 12,8. Як кажуць, адчуець розніцу.

Але і гэтых 12 — многа, — працягвае Альбіна Аляксееўна. — Асабіста я стаўлюся адмоўна да такой сацыяльна-маральнай з'явы, як аборт. Бо праз

мае рукі прайшлі дзясяткі, а то і сотні жанчын, якія доўга лячыліся, пакутавалі ад наступстваў названай аперацыі, асабліва тыя з іх, хто перарываў першую цяжарнасць. Бясплоднасць, запаленчыя захворванні і немагчымасць у рэшце рэшт нарадзіць дзіця — гэта гора для сям'і, трагедыя для самой жанчыны. І добра, што цяпер ёсць абавязковае псіхалагічнае кансультаванне тых, хто адважыўся пайсці на гэтую аперацыю.

**Не варта, як з віламі на паравоз, перціся з заканадаўчымі ініцыятывамі ў вельмі далікатную сферу чалавечага жыцця.**

Забароны ў гэтай справе да добра не даводзяць. Забароны абавязкова прывядуць да дзікуства, якое ўжо аднойчы пераадолені — да крымінальных аборт. Могуць і павялічыць статыстыку злачынстваў у дачыненні да нованароджаных. Нядаўна рэзананс атрымаў выпадак у Мачулішчах пад Мінскам, калі жанчына выкінула немаўля ў смеццэправод. Памятаю аналагічны выпадак у Брэсце крыху больш за 10 гадоў таму. Таксама пасля нараджэння маці скінула дзяўчынку з 9-га паверха дома. На шчасце, малую выратавалі, урачы рэанімацыі далі ёй імя Вікторыя і прозвішча па дні тыдня, калі яе знайшлі. Апошнія — прыклады крыху іншага кірунку. Такім грамадзянкам не можа быць наогул ніякага апраўдання, у нас адпрацаваная сістэма адмовы ад непажаданых дзяцей, малое можна пакінуць у любой установе аховы здароўя... Трэба проста імкнуцца да таго, каб дзеці былі жаданыя.

**Святлана КАРОЛЬ, журналіст:**

— Я прыхільнік такой ідэалогіі: трэба нараджаць столькі дзяцей, колькі Бог дае. Аборт, як ні круці, з'яўляецца маленькім збойствам. Гавару так і лаюлю сябе на думцы, што гэта разважанні саракагадовай жанчыны,

якая мае надзейны тыл у выглядзе добрай сям'і. Але ж у жыцці здараецца ўсяляк. І можна ўявіць сабе разгубленую, пакінутую малую жанчыну, якой няма на каго абалерціся і няма ў каго шукаць спагады. Яна разумее, што сама не зможа выхаваць дзіця, даць яму добрыя ўмовы жыцця і прыстойную адукацыю. Скажаце, можна цывілізавана адмовіцца ад малага. Але не кожны здольны пасля нараджэння пакінуць сваю крывіначку ў бальніцы з адпаведнай заявай. І вось калі яна стаіць на мосце з такімі думкамі... Не ўсе ж у нас моцныя духам, пачаць з нуля і дабіцца ўсяго могуць толькі герайні серыялаў, а ў жыцці, на жаль, здараецца зусім наадварот.

Таму я за такую забарону аборт, якая высее ў галаве кожнай жанчыны. І для гэтага па-мойму ў нашым грамадстве робіцца нямала. Можа, трэба рабіць яшчэ болей. Магчыма, варта выходзіць адказнасць і мужчын за новае жыццё. Толькі не ведаю як.

**Галіна ЯФІМАВА, настаўніца на пенсіі, педагог з 38-гадовым стажам:**

— Хачу сказаць, што ў апошнія гады мы рабілі нямала для выхавання дзяўчынак як будучых маці. Як класны кіраўнік я не мінала выпадку, каб запрасіць на гутарку доктара. І спадзяюся, што мае выпускніцы многа ўзялі для сябе з тых класных гадзін, што мы, дарослыя, прымуслі іх думаць, разважаць менавіта аб адказнасці за свае паводзіны, будучую сям'ю і будучы дзеці. А інфармацыя для роздому яны атрымалі дастаткова. Але цяпер думаю: мы заўсёды гаварылі пра гэта з дзяўчынкамі, а вось у выхаванні хлопчыкаў нешта грунтоўнае ўпускаем. Пра апошняе сведчаць і тая лёгкасць, з якой многія маладыя людзі цяпер ставяцца да аборт. Нядаўна герайна адной з тэлеперадач прапаноувала заканадаўча замацаваць неабходнасць пісьмовай згоды на аборт бацькі магчымага будучага дзіцяці. Можа, гэта і

ёсць той стымул, які ўскалыхне адказнасць. Бо да зараджэння новага жыцця маюць дачыненне два чалавекі, а мы ўвесь час гаворым толькі пра жанчыну.

\*\*\*

Нехта, можа, зробіць заўвагу аўтару гэтых радкоў, чаму не папыталася пра меркаванні мужчын па тэме. Я пыталася, але не рызыкну прывесці іх, ва ўсялякім разе, цяпер. Бо іх трэба было б перакладаць на літаратурную мову, а лейтматыў іх агульны: пакіньце ў спакой жанчыну, гэта найперш яе справа. Адзін найбольш рамантычны з апытаных працягваў радок Марыны Цвятавай: «Бог, не суды, ты не был жанчынай на земле». І за гэта яму дзякуй.

Варта паглядзець на праблему больш пільна. Менавіта жанчына носіць у сабе дзіця дзевяць месяцаў, потым нараджае і пакуль яшчэ нярэдка гадуе, ставіць на ногі адна. Можна спытаць у медыкаў цэнтры «Тонус», дзе дапамагаюць хворым ад нараджэння дзеткам, колькі бацькоў сышло, яны не вынеслі цяжару жыцця ў сям'і з хворым дзіцем. І тады нясе гэты крыж адна жанчына. А можа, пытаць дазволу на аборт у алкаголікаў, сямейных гвалтаўнікоў, што робяць жыццё невыносным? Можна, наогул дайсці да абсурду, калі дзяўчына не вельмі «цяжкіх» паводзін будзе вымушана плаціць грошы суб'екту з вуліцы, каб схадзіць з ёю ў паліклініку і напісаў патрэбны ліст. Таму не трэба ламаць дроў, не варта, як з віламі на паравоз, перціся з заканадаўчымі ініцыятывамі ў вельмі далікатную сферу чалавечага жыцця. Рашэнне нармальнай жанчыны на гэты конт, паверце, і так выплакана і выпакутавана. Трэба ёй паставіць плячо, калі яна вагаецца, а не прымушаць ды пужаць забаронамі. Розных прымусаў і забарон у нас і так хапае.

**Святлана ЯСКЕВІЧ.** yackevich@zviazda.by

## ■ Неасабісты суб'ектыў

# Вясковья дачнікі



Замест «паеду дадому»

мы цяпер кажам:

«Паеду на лецішча»

Нядаўна злавіла сябе на словах, ад якіх праз імгненне аж скаланулася душа. Упершыню за ўсё жыццё, гаворачы са знаёмымі пра планы на выхадныя, замест «паеду дадому», вымавіла: «Паеду на лецішча». Як яно так вырвалася — сама не заўважыла. Магчыма, гэта было ўжо падсвядомае жаданне навааспечанага грамадзяніна засведчыць, што, акрамя апартаменту ў сталіцы, маеш і «домік у вёсцы» — гэткае сведчанне дабрабыту ў нашым тыповым розуменні. А можа, распачнае ўсведомленне, што родная хата, у якой вырасла не адно пакаленне, сапраўды ператварылася ў дачу і, знямая і адубелая, замірае, шырока расплюшчышы аканіцы, да наступнай вясны...

Вы ўвогуле не заўважалі, што зімой, а асабліва такой настылай, як сёлета, ранній восенню, сапраўдныя дачныя домікі (невялікія, як лялечныя, у іх нават і печы талкавай няма) зусім не выклікаюць уражання пакінутасці. Стаяць сабе і стаяць, чакаюць цёплага надвор'я, ці Новага года, ці летніх выхадных, калі прымчыцца з горада шумная кампанія, распаліць мангал, што стаіць у альтанцы, будзе святкаваць і вяселліца... Дзеля гэтага, уласна, і будаваліся. (Ну, яшчэ, канешне, і дзеля агарода, на якім і агуркі-памідоры, і кветкі, але тут размова пра іншае.) У іх усё сезоннае: і мэбля, і посуд, і гардэроб гаспадароў. Не абцяжараныя рэчамі і ўспамінамі, гэтыя невялікія «шпакоўні» нават сярод восеньскай слаты выглядаюць бадзёра і нават крыху легкадумна.

НШАЯ справа — сапраўдныя вясковья хаты, якія сталі звацца лецішчамі воляй лёсу. Гаспадары або сышлі ў іншы свет, або, састарэлыя і нямоглыя, пераязджаюць да дзяцей у горад. Збудаваныя для вялікай сям'і, з цяжкой дыхтоўнай мэбляй, якая куплялася за прададзеных парасяць ці ў растэрміноўку, з цымяным крышталём у старых сервантах, з шафамі, забітымі адзеннем на ўсе сезоны, з настылай вялікай печу, якая, ад таго што не паліцца зімой, патыхае вільгацю нават у самыя гарачыя летнія дні, гэтыя хаты выглядаюць літаральна асірацелымі.

Гэтакасама як і навааспечаныя дачнікі, якія ўжо прыязджаюць не «дадому», а «на лецішча». Блындаеш па двары, зграбаш пасівэралае лісце, топчаш у садзе нікім не пазбіраныя яблыкі, а ў хату ісці не хочаш. Бо там холадна і вусцішна, і не пахне, як калісьці, чымсьці смачным, і не прыкладзеш, прыйшоўшы з вуліцы, адубелья рукі да цёплай грубкі — яна гэтка самая адубелая. Паробіш, што трэба, каля хаты, пазамыкаеш усё на цяжкія замкі — і хутчэй у горад, да цяпла, да людзей. Але ж хіба ўцячэш ад думак, ад успамінаў, ад самога сябе, у рэшце рэшт?..

СЭЛІТА, забіраючы маму ў горад на зіму, я разам з усімі нашымі пераезнымі клункамі ды валіскамі забрала старыя фотаальбомы. Цяжкія, у цёмных скураных пераплётах, яны ляжалі на сваім месцы ў серванце яшчэ задоўга да майго нараджэння, былі самай таямнічай, самай неад'емнай часткай роднай хаты. Я доўга не рашалася везці гэтыя фаліянткі ў Мінск: здавалася, зраблю нешта непараўнае, незваротнае, адніму ў хату яе душу. Але сёлета ўсё ж наважылася, бо ад халоднай вільгаці старыя, некаторыя нават даваенныя, фоткі пачалі псавацца.

Цяпер яны, перабраныя і акуратна складзеныя, перагледжаныя і падпісаныя мамай (бо многіх сваякоў, што на іх, мы, дзеці, ужо і не ведаем, што казаць тады пра ўнукаў і праўнукаў) знайшлі сваё месца за шклом на паліцы. Дзяды-бабулі, цёткі-дзядзькі, дзеці-ўнукі (ад калыскі да вяселля) цяпер пастаянныя жыхары ў маёй кватэры. А праз колькі дзён у мяне ўпершыню вырвалася не «дадому», а «на лецішча».

Засталіся яшчэ кнігі. Не адна, пэўна, сотня. Але, нягледзячы на тое, што і ім пагражае вільгаць, забіраць іх пакуль не асмельваюся. Забраць — гэта значыць назаўжды пазбавіць сябе, сястру, пляменніц, якія прыязджаюць улетку, магчыма і ўзяць з паліцы, дзе яны стаяць ужо гадоў трыццаць, Дзюма ці Маўра, разгарнуць наўгад... — і зачытаўшыся, як у дзяцінстве, на імгненне злавіць у безданы сусвету ультрахвалю бесклапотнага шчасця...

Апозная восенню, прымчаўшы на выхадныя, зноў будзеш зграбаць скарабачанае ад холаду лісце, што абляцела са старога клёна, разгублена хадзіць па падворку, навешваць цяжкія замкі на дзверы, спрабаваць жартаваць з суседзямі, якія гэтаксама ходзіць каля роднай хаты, нібы згубіўшы і шукаючы штосьці. І глядзець, як у ранніх прыцемках ледзь не ад кожнай брамкі на доўгай вуліцы ад'язджаюць на машынах у бок вялікага горада твае былыя аднавяскоўцы, навааспечаныя дачнікі...

**Алена ЛЯЎКОВІЧ.** alena@zviazda.by

## ■ Сямейны праект

# Хто будзе «Уладаром сяла»?

Гэта стане вядома ў суботу падчас фіналу конкурсу

**Мерапрыемства пройдзе ў аграгарадку Дукора Пухавіцкага раёна. Галоўныя героі рэспубліканскага фіналу папулярнага маладзёжнага праекта — шэсць сем'яў з розных куткоў краіны — пераможцы раённых і абласных этапаў конкурсу. Разам са сваімі дзецьмі яны паспаборнічаюць за тытул «Уладар сяла 2016» у творчых і сельскагаспадарчых конкурсах.**

Напрыклад, падчас прэзентацыі «Гаспадар сяла» ўдзельнікі фіналу прадэманструюць прадметы сямейнай творчасці (вязанне, выпечка, ігра на інструментах, складанне вершаў, спевы, выкананне танцаў, гульня з

дзецьмі і г.д.), а таксама свае запасы, прыгатаваныя да зімы (гародніна, нарыхтоўкі і г.д.). На пляцоўцы «Працуем» фіналісты праявяць свой спрыт у колцы і складванні дроў (конкурс «Па дрывы»), сельскагаспадарчай «Вясковай эстафеты» (хуткаснае сартаванне ўраджаю, уменне абыходзіцца з вілкамі і каромыслам, валоданне малатком (жаночая палова), а таксама іголкай і ніткамі (кіраўнік сям'і), паспаборнічаюць ва ўменні запрэгчы-распрэгчы каня (конкурс «Святочны воз»).

Упершыню ў праграму ўключаны конкурс «Лепшы гаспадар». Мужчыны з майстрам-кавалём у майстэрні будуць чаканіць манеты, а іх жонкі пад кіраўніцтвам майстра-свечніка

створаць эксклюзіўныя свечкі. А вось вырабіць у ганчарнай майстэрні сямейны аб'ярг сваімі рукамі трэба будзе разам.

Напрыканцы пераможцаў і ўдзельнікаў фіналу рэспубліканскага сямейнага сельскагаспадарчага праекта «Уладар сяла 2016» чакаюць прызы і падарункі: ганаровыя дыпломы з грашовымі прэміямі ў памеры 80 базавых велічынь кожнаму фіналісту, а таксама бытавая тэхніка і іншыя сюрпрызы.

Ідэйным натхняльнікам праекта з 2008 года выступае грамадскае аб'яднанне «Беларускі рэспубліканскі саюз моладзі». Праект атрымаў «прапіску» ва ўсіх рэгіёнах краіны.

**Сяргей РАСОЛЬКА.** rs@zviazda.by